

**Uchwała Nr XIII/99/19
Rady Gminy Rakszawa
z dnia 29 listopada 2019 r.**

w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2019-2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2019r. poz. 506 z późn. zm.) w związku z §10 ust. 2 pkt 2 lit. b Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. z 2013 poz. 501 z późn. zm.)

**Rada Gminy Rakszawa
uchwala, co następuje:**

§1

1. Zatwierdza się Plan Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2019-2026 przyjęty uchwałą Nr 1/2019 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Węgliska z dnia 22 września 2019 roku w sprawie przyjęcia Plan Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2019-2026.
2. Plan Odnowy, o którym mowa w ust. 1 stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§2

Traci moc Uchwała Nr XXXVIII/182/13 Rady Gminy Rakszawa z dnia 27 września 2013r. w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2013-2020.

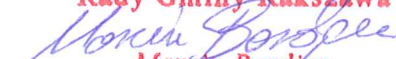
§3

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Rakszawa**

Marcin Bardjan

UZASADNIENIE

do uchwały

w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2019-2026

Przyjęty Plan Odnowy Miejscowości Węgliska na lata 2019-2026 uchwałą zebrania wiejskiego podlega zatwierdzeniu przez Radę Gminy. Powyższy dokument należy dołączyć jako załącznik do wniosku o przyznanie pomocy finansowej ze środków Unii Europejskiej z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Plan odnowy miejscowości jest dokumentem otwartym, stwarzającym możliwość aktualizacji w zależności od potrzeb społecznych, gospodarczych i kulturowych. Oznacza to, że mogą być dopisywane nowe zadania lub zmieniana ich kolejność realizacji w przedziale czasowym 2019-2026 w zależności od możliwości finansowych (dostępu do funduszy zewnętrznych).

BRZEGOWICZKI
Rada Gminy Węgliska

Węgliska, dnia 14.05.2019 r.

*Załącznik do
Uchwały Nr XIII/99/19
Rady Gminy Rakszawa
z dnia 29 listopada 2019 roku*

**Gmina Rakszawa
Powiat Łańcucki
Województwo podkarpackie**

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA NA LATA 2019-2026

WĘGLISKA 2019

**PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Rakszawa**

Marcin Bardjan

Spis treści:

WSTĘP	3
CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI	4
POŁOŻENIE, PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA, LICZBA LUDNOŚCI.....	4
HISTORIA MIEJSCOWOŚCI, UKŁAD PRZESTRZENNY WSI	5
INWENTARYZACJA ZASOBÓW SŁUŻĄCYCH ODNOWIE MIEJSCOWOŚCI	6
POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY, RYNEK PRACY	6
ZASOBY PRZYRODNICZE	6
DZIEDZICTWO KULTUROWE I ZABYTKI	6
OBIEKTY I TERENY	8
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	8
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	10
GOSPODARKA I ROLNICTWO	10
ANALIZA ZASOBÓW MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA	11
OCENA MOCNYCH I SŁABYCH STRON MIEJSCOWOŚCI	13
CELE I KIERUNKI DZIAŁANIA	15
PRIORYTETY ROZWOJU MIEJSCOWOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH OBSZARACH	19
OPIS I CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW ZWIĄZANYCH Z KSZTAŁTOWANIEM OBSZARÓW O SZCZEGÓLNYM ZNACZENIU	22
OPIS PLANOWANYCH ZADAŃ INWESTYCYJNYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ AKTYWIZUJĄCYCH SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ W LATACH 2019-2026	23

WSTĘP

Powstanie planu odnowy miejscowości jest odpowiedzią na potrzebę rozwoju obszarów wiejskich i ubiegania się o fundusze z Unii Europejskiej. Realizacja przez Samorząd Województwa działań współfinansowanych przez Unię Europejską w zakresie odnowy wsi i ochrony dziedzictwa kulturowego dała początek idei powstania **Planu Odnowy Miejscowości Węgliska**.

Plan odnowy miejscowości Węgliska jest dokumentem otwartym, stwarzającym możliwość aktualizacji w zależności od potrzeb społecznych, gospodarczych i kulturowych. Oznacza to, że mogą być dopisywane nowe zadania lub zmieniana ich kolejność realizacji w przedziale czasowym 2019-2026 w zależności od możliwości finansowych (dostępu do funduszy zewnętrznych).

Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 i zawiera:

- 1. Charakterystykę miejscowości, w której będzie realizowana operacja**
- 2. Inwentaryzację zasobów służących odnowie miejscowości**
- 3. Ocenę mocnych i słabych stron miejscowości, w której będzie realizowana operacja**
- 4. Opis planowanych zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących społeczność lokalną w okresie, co najmniej 7 lat od dnia przyjęcia dokumentu w kolejności wynikającej z przyjętych priorytetów rozwoju miejscowości z podaniem szacunkowych kosztów ich realizacji.**
- 5. Opis i charakterystykę obszarów związanych z kształtowaniem obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne.**

Dokument ten stanowi załącznik do wniosku przy aplikowaniu o środki finansowe w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Przy tworzeniu planu korzystano z metody uspołecznionej. Został on opracowany przy udziale mieszkańców: miejscowości Węgliska oraz organizacji pozarządowych. Wykorzystane dane pochodzą z zasobów Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Gminy w Rakszawie, a także Studium i Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa *Kierunki Zagospodarowania i Polityka Przestrzenna*.

CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI

POŁOŻENIE, PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA, LICZBA LUDNOŚCI

Rys.1: Położenie miejscowości Węgliska na tle mapy Polski i Gminy Rakszawa

Miejscowość Węgliska położona jest na terenie Płaskowyżu Kolbuszowskiego, w latach 1975-1998 r. należały administracyjnie do województwa rzeszowskiego, obecnie do województwa podkarpackiego, powiatu łańcuckiego. Są jedną z trzech miejscowości wchodzących w skład Gminy Rakszawa. Węgliska sąsiadują z Zalesiem oraz Trzebosią.

Węgliska liczą 495 mieszkańców, co stanowi 6,65% ogółu mieszkańców gminy¹.

Wg Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT) ustalono wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części. W miejscowości Węgliska podział ten przedstawia tabela poniżej²:

Nazwa miejscowości	Rodzaj	Identyfikator miejscowości (TERYT)
Węgliska	wieś	0659271
Nowe Pola	przysiółek wsi Węgliska	0659288

¹ Stan ludności miejscowości Rakszawa na dzień 13 września 2013 roku.

² Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części (Dz. U. z dnia 13 lutego 2013 r.)

HISTORIA MIEJSCOWOŚCI, UKŁAD PRZESTRZENNY WSI

Najstarsze istniejące źródła, które są pewne i dotyczą terenów Gminy Rakszawa, odnoszą się do okresu mezolitu, czyli VIII-VII w. p.n.e. w oparciu o nie wnioskować można o bytowaniu tutaj ludzi, wówczas zajmujących się łowiectwem, rybołówstwem i zbieractwem. Osadnictwo w okresie średniowiecza było słabo rozwinięte. Wiąże się to z występowaniem na Płaskowyżu Kolbuszowskim niezbyt sprzyjających warunków naturalnych, a zwłaszcza mało urodzajnych gleb, co odgrywało zasadniczą rolę pośród czynników osadotwórczych. Na stanowisku w Węgliskach, odnoszącym się do kultury mierzanowickiej, odkopano dwie jamy o gospodarczej specyfice, we wnętrzu których znaleziono fragmenty naczyń zdobionych odciskami sznura, elementami plastycznymi (Litwy, guziki, niewielkie uszka), a także fragmenty narzędzi kamiennych³.

Pierwotnie Węgliska były przysiółkiem Rakszawy. Trudno określić w jakim okresie wieś ta zyskała samodzielność względem Rakszawy. Możliwe, że stało się to w okresie kiedy interesujące nas miejscowości weszły w skład dóbr Tryńcza Lubomirskich z Przeworska. W tym okresie prawdopodobnie Węgliska zostały oddzielone od Rakszawy i sprzedane. Poświadcza o tym włączenie tej wsi do parafii w Medyni Głogowskiej. Pod koniec XVIII w. Węgliska należały do dwóch współwłaścicieli: Urszuli Grocholskiej i Wiktora Zbyszewskiego. Następnie właścicielem został niejaki Kokiart (1863-1868), który odsprzedał majątek Harbinie Grabińskiej. Kolejnymi właścicielami byli aptekarze z Mielca-Gockertowie, a następnie rodzina Jahlów z Węglisk. W 1897 roku nowymi posesorami zostały rodziny Żardeckich i Cetnarskich z Łańcuta. Były one ostatnimi właścicielami majątku, który rozparcelowano 1904 roku⁴. W Węgliskach nie było folwarku. Jedynie przy granicy z Zalesiem w latach 20. XX wieku wybudowano gajówkę „Podlas”. W latach 1909-1910 przy poparciu władz austriackich wybudowano budynek szkoły. Budynek ten doznał poważnych zniszczeń w latach I Wojny Światowej, ale udało się go odrestaurować i mógł służyć uczniom w okresie międzywojennym. W okresie Drugiej Wojny Światowej w prywatnych mieszkaniach nauczycieli i gospodarzy intensywnie prowadzono tajne nauczanie. Po zakończeniu wojny budynek szkolny zajęty był przez stacjonujące tutaj wojska radzieckie. Dopiero w 1957 roku zaistniała możliwość przeprowadzenia kapitalnego remontu zniszczonego budynku i przywrócenia mu pierwotnego przeznaczenia. W niedługim czasie rozpoczęto także budowę nowego budynku szkolnego posiadającego cztery sale lekcyjne. Nową szkołę oddano do użytku 22 lipca 1961 roku. Z biegiem lat szkoła przechodziła różne koleje losów. Początkowo była pełną szkołą podstawową, później stała się szkołą filialną Szkoły Podstawowej Nr 1 w Rakszawie, z nauczaniem tylko trzech pierwszych klas. Jeszcze później nauczanie rozszerzono do pięciu klas, by po dobudowaniu drugiej kondygnacji w okresie sierpień 1991 - wrzesień 1992, stać się z powrotem pełną szkołą podstawową. W międzyczasie w trudnych początkach lat osiemdziesiątych, lokalna społeczność wspólnym wysiłkiem wybudowała kościół filialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła oraz remizę strażacką (w okresie rozbudowy szkoły prowadzono tam lekcje). Lata dziewięćdziesiąte były okresem dużych inwestycji w infrastrukturę lokalną. Nastąpiła kapitalna wymiana instalacji elektrycznej na kablową (zamiast drutów na słupach są specjalne kable, nie istnieje np. niebezpieczeństwo porażenia przy przypadkowym dotknięciu metalowym przedmiotem), wybudowano gazociąg i wodociąg. Przeprowadzono dwu-etapową telefonizację wsi w oparciu o system radiowy.

³ Izabela Wojnar „W gminie Rakszawa”, Rakszawa 1999; Przedsiębiorstwo Usługowo-Wytwórcze „Roksana” Krosno, str. 11,

⁴ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa. Uwarunkowania Kulturowe wg opracowania Violetty i Adama Błotko, Rakszawa 2001r., str. 21;

INWENTARYZACJA ZASOBÓW SŁUŻĄCYCH ODNOWIE MIEJSCOWOŚCI

Analiza zasobów zawiera wykaz elementów materialnych oraz nie materialnych miejscowości Węgliska, które mogą być wykorzystane dla rozwoju miejscowości w działaniach na rzecz jego odnowy.

POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY, RYNEK PRACY

Wieś Węgliska jest najmniej ludną miejscowością w Gminie Rakszawa. Liczy 490 mieszkańców. Mieszkańcy głównie znajdują zatrudnienie w przedsiębiorstwach powiatu łańcuckiego. Rolnictwo nie stanowi głównego źródła utrzymania ale jest niezwykle istotną częścią działalności mieszkańców. Część mieszkańców nieposiadającej stałej pracy utrzymuje się z prac sezonowych i wyjazdów zagranicznych. Obserwuje się systematyczne migracje ludności spowodowane poszukiwaniem pracy. Spory odsetek mieszkańców stanowią osoby starsze, w wieku emerytalnym.

Tabela 1: Rozmieszczenie ludności w miejscowościach Gminy Rakszawa

L.p.	Miejscowość	Liczba mieszkańców
1	Rakszawa	6379
2	Węgliska	495
3	Wydrze	569

Źródło; Stan ludności Gminy Rakszawa na dzień 22 września 2019 roku

Ze względu na brak ośrodków zatrudnienia na terenie miejscowości i gminy Rakszawa mogących zaoferować miejsca pracy wszystkim, lub przynajmniej znacznej części mieszkańców, widoczne są migracje ludności. Ich główną przyczyną, obok celów edukacyjnych, jest poszukiwanie zatrudnienia w ośrodkach takich jak Łańcut czy Rzeszów.

ZASOBY PRZYRODNICZE

Węgliska położone są na terenie Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Jest to obszar pofałdowanych powierzchni pokrytych pokrywami piaszczystymi i osadami polodowcowymi. Charakterystyczne dla tego terenu są zapiaszczone drogi, gleby bielicowe, lasy sosnowe, wydmy polodowcowe oraz łąki kserotermiczne. Na Węgliskach można wydzielić kilka płątów leśnych, z których największy rozciąga się od Dąbrówek i Rakszawy. Znaleźć w nim można polany śródleśne (Pod Grabina) czy zastoiska wodne wywołane działalnością licznych tutaj bobrów.

DZIEDZICTWO KULTUROWE I ZABYTKI

Gmina Rakszawa nie posiada Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Ochrona konserwatorska w *Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rakszawa* opisana została **W ROZDZIALE IV. WYTYCZNE I POSTULATY KONSERWATORSKIE**, gdzie na terenie Gminy Rakszawa wyznaczono następujące rodzaje stref ochrony konserwatorskiej:

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA NA LATA 2019-2026

A- Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej

B- Strefa ochrony zachowanych elementów zabytkowych

E- Strefa ochrony ekspozycji

K- Strefa ochrony krajobrazu

Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego, dotyczy obszaru bezpośrednio związanego z układem historycznym znajdującego się w jego otoczeniu. Na wyznaczonym obszarze ochronie podlegają: układy przestrzenne zabudowy wsi, układ drożny i ciągi piesze, ukształtowanie terenu (cieki wodne, skarpy, zieleń), układ działek siedliskowych.

Strefa K3 obejmuje obszar wsi Węgliska. W obrębie strefy znajdują się tereny zabudowane wsi wraz z układem łańcowym pól i układem komunikacyjnym.

Na terenie Gminy Rakszawa ustalono 8 punktów, osi i ciągów widokowych w tym:

Punkt widokowy z drogi Węgliska-Rakszawa na zabudowę Rakszawy Środkowej

Na terenie miejscowości Węgliska nie ma zabytków wpisanych do rejestru.

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się następujące obiekty:

ZABYTKI NIERUCHOME W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW					
Lp.	Lokalizacja	Obiekt / zespół obiektów	Materiał	Datowanie	Nr ewid. działki
1.	Węgliska	Figura Chrystusa Frasobliwego	drewniana	pocz. XX w.	195/13
2.	Węgliska	Krzyż	drewniany	po 1900 r.	860/4
3.	Węgliska	Szkoła Podstawowa	murowana	1970 r.	194/1

Na terenie Gminy Rakszawa nie występują zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego. Ochrona została ustalona w *Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa. Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego. Polityka Przestrzenna*. Na obszarze miejscowości Węgliska do roku 2001 zewidencjonowano 7 stanowisk archeologicznych na obszarze AZP/101-78. Spis stanowisk został opracowany w oparciu o dokumentację z badań powierzchniowych realizowanych w ramach ogólnopolskiego programu AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski).

Tabela: Wykaz stanowisk archeologicznych miejscowości Węgliska

ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE Z TERENU GMINY RAKSZAWA NIE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW						
Lp.	Nr karty	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Obszar AZP/ numer stanowiska na obszarze AZP	Typ stanowiska	Chronologia
1.	Gez 35 A	Węgliska	1	100-78/23	Osada	Kultura mierzanowicka
2.	Gez 36 A	Węgliska	2	100-78/24	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
3.	Gez 37 A	Węgliska	3	100-78/25	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
4.	Gez 38 A	Węgliska	4	100-78/26	Ślad osadnictwa	Kultura nieokreślona
5.	Gez 39 A	Węgliska	5	100-78/27	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
6.	Gez 40 A	Węgliska	6	100-78/28	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
7.	Gez 41 A	Węgliska	7	100-78/29	Osada	Kultura nieokreślona

OBIEKTY I TERENY

W miejscowości Węgliska znajdują się: Szkoła Podstawowa z wielofunkcyjnym boiskiem o sztucznej nawierzchni przeznaczonym do piłki koszykowej, nożnej, ręcznej, siatkowej, tenisa ziemnego. Przy szkole znajduje się plac zabaw oraz dawny budynek szkoły. Na terenie miejscowości funkcjonuje: kościół filialny, budynek pełniący funkcję społeczno - kulturalną, którego część zajmuje Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej, zapewniając ochronę przeciwpożarową Węglisk oraz świetlica wiejska do działalności kulturalno-społecznej. Wieś posiada przystanek autobusowy. Opieka medyczna nad mieszkańcami Węglisk zapewnia Ośrodek Zdrowia w Rakszawie. Obsługę komunalną Węglisk zapewnia spółka Energokom należąca do Gminy Rakszawa. Usługi z zakresu administracji świadczy Urząd Pocztowy i Urząd Gminy w Rakszawie.

Główną atrakcją turystyczną stanowi ścieżka dydaktyczna „Żelazny Szlak” i to właśnie ona stanowi największą atrakcją turystyczną Węglisk. Ścieżka ma długość 30 km i wiedzie przez przysiółki Rakszawy: Dymarzę, Wołochy, Kościelne, Rąbany Gościniec, Bieleckówkę, Strachocin oraz miejscowości: Rakszawa, Węgliska i Wydrze.

Na trasie postawiono 7 tablic informacyjnych, które pełnią niejako rolę przystanków. Na niektórych odcinkach ścieżka biegnie wspólnie z zielonym szlakiem turystycznym.

Do głównych atrakcji szlaku należą: piec dymarski, młyny wodne, cegielnie i kuźnie. Na stronie internetowej GOKiC można znaleźć mapę szlaku, na której umiejscowiono istniejące i nieistniejące cegielnie, folusze, karczmy i kuźnie.

Lesiste tereny miejscowości przyciągają grzybiarzy i wszystkich kochających spotkania z naturą. Tereny wsi sprzyjają turystyce, zarówno wypoczynkowej jak i aktywnej. „Żelazny Szlak” biegnie po części drogą asfaltową, po części wiedzie po ścieżkach lasu, sprzyjając wycieczkom zarówno pieszym jak i rowerowym.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

KULTURA

Na terenie miejscowości znajduje się świetlica oraz biblioteka prowadzona przez Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa, gdzie mieszkańcy Węglisk mogą rozwijać swoje zainteresowania poprzez udział w organizowanych przez niego zajęciach i warsztatach. Funkcje ośrodka kulturalnego we wsi pełni też szkoła, w której organizowane są zajęcia pozalekcyjne dla młodzieży, a także różne uroczystości, np. Wigilia dla samotnych.

OŚWIATA

Dość bogata udokumentowana tradycja oświaty w Węgliskach sięga końca XIX w. kiedy to uczył tutejsze dzieci pierwszy sezonowy nauczyciel Mikołaj Sciuk z Woli Niedźwiedzkiej. Nauka odbywała się wówczas w izbach wiejskich domów, potem w budynku żydowskim, gdzie uczył kwalifikowany nauczyciel Jan Kubas z Leżajska. W roku 1909 z polecenia rządu austriackiego i przy zaangażowaniu władz wsi oraz jej społeczności wybudowano budynek szkolny, a w rok później dokonano się uroczyste poświęcenie szkoły.

W czasie I wojny światowej budynek szkolny został zniszczony, ale bardzo szybko go odrestaurowano. W okresie międzywojennym szkoła przeżyła wiele momentów trudnych niemal dramatycznych.

nych, ale też ciągle rozwijała się, zmieniała, przychodzili nowi nauczyciele i nowe pokolenia opuszczały jej progi. Z czasem budynek szkolny staje się niewystarczający i wynajmowane są izby na wsi. Ale oto przychodzi wrzesień 1939r. i do Węglisk wkraczają Niemcy. Nawet w czasie wojny szkoła jednak działa pod niemieckim terrorem, przechodząc szereg burzliwych zmian programowych i personalnych. Oprócz tego w prywatnych mieszkaniach nauczycieli i gospodarzy prowadzi się tajne nauczanie. Stan szkoły w 1945r., w której zakwaterowano wojska sowieckie był fatalny. Dopiero w lipcu 1957r. zaistniała możliwość kapitalnego remontu szkoły, który zakończono 15 października w tymże samym roku. Końcem 1957r. rozpoczęto budowę nowej szkoły o 4 izbach. Przy wydatnej pomocy społeczności oraz dzięki staraniom nauczycieli i władz oświatowych, przezwyciężono rozmaite trudności i 22 lipca 1961r. zakończono prace i budynek szkoły został oddany do użytku. Od tego czasu jednakże miejscowość stale się rozwija, coraz większa liczba dzieci podejmuje naukę w szkole, zatem i ten budynek szkolny stał się niewystarczający. W 1984r. dokonano ekspertyzy, zaś od 1986r. gromadzono materiały budowlane. Nadbudowę piętra rozpoczęto w sierpniu 1991r. Budynek szkolny został oddany do użytku w dniu 1 września 1992r. Posiada 6 sal lekcyjnych, pokój nauczycielski, kuchnię, pomieszczenie biblioteki szkolnej, pracownię komputerową. W 1996r. nastąpiła modernizacja kotłowni z węglowej na gazową co pozwoliło na znaczne oszczędności jeśli chodzi o ogrzewanie. W lipcu 2005r. został wykonany drenaż opaskowy od strony północnej, wschodniej i częściowo południowej co znacznie osuszyło budynek. W 2009r. wykonano wymianę stolarki drzwiowej i okiennej w całym budynku oraz wykonano ogrodzenie placu zabaw i wyposażono w sprzęt. Szkoła jest mocno zakorzeniona w środowisku lokalnym i organizuje wiele uroczystości szkolno-środowiskowych i rocznicowych (Wigilia, dożynki parafialne). Aktywnie współpracuje z miejscową Ochotniczą Strażą Pożarną. Efektem współpracy są wysokie osiągnięcia uczniów w Turnieju Wiedzy Pożarniczej zarówno na szczeblu gminy jak i powiatu, Kołem Gospodyń Wiejskich. Uczniowie chętnie biorą udział w zawodach sportowych, konkursach, turniejach.

W miejscowości Węgliska znajdują się Szkoła Podstawowa oraz oddział przedszkolny mieszczące się w jednym budynku. Liczba uczniów ogółem wynosi 35. Podział na poszczególne klasy przedstawia tabela poniżej:

Tabela: Liczba uczniów w Szkole Podstawowej w Węgliskach w roku szkolnym 2019/2020

	Klasa 1	Klasa 2	Klasa 3	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6	Klasa 7	Klasa 8
Ogółem	3	2	7	-	4	8	6	5

Źródło; Dane na dzień 22 września 2019 roku.

Tabela: Liczba uczniów klasy „O” w roku szkolnym 2019/2020

Ogółem	13
Sześciolatki	0
Pięciolatki	7
Czterolatki	5
Trzylatki	1

Źródło; Dane na dzień 22 września 2019 roku.

POMOC SPOŁECZNA

Pomoc społeczną na rzecz mieszkańców miejscowości Węgliska świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej mieszczący się w budynku Urzędu Gminy w Rakszawie. Ponadto na terenie Rakszawy znajduje się Środowiskowy Ośrodek Samopomocy, oferujący opiekę dzienną osobą niepełnosprawnym z całej gminy. Jego zadaniem jest podtrzymywanie w dobrej kondycji psychiczno - fizycznej osoby niepełnosprawne oraz nauczanie i rozwijanie umiejętności Uczestników niezbędnych do możliwie jak najbardziej samodzielnego życia w środowisku lokalnym.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Na bazie aktywności społecznej tworzy się społeczeństwo przedsiębiorcze, które stanowi fundament potencjału rozwojowego danego terytorium. W oparciu o aktywność mieszkańców Węglisk mogą rozwijać się wszystkie sfery życia społeczno-gospodarczego – od kultury po gospodarkę. W miejscowości działa **Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej**, która oprócz walki z pożarami uczestniczy w usuwaniu skutków wypadków drogowych oraz angażuje się w różne wydarzenia mające miejsce na terenie gminy, jak również **Koło Gospodyń Wiejskich**, które ma za zadanie integrację środowisk kobiecych oraz promocję wyrobów i tradycji lokalnych poprzez kursy, pokazy czy wspólne imprezy. Organizacje te działają bardzo prężnie, angażując się w życie wsi oraz uczestnicząc w różnych wydarzeniach na poziomie powiatowym czy regionalnym.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

GOSPODARKA I ROLNICTWO

Na obszarze Płaskowyżu Kolbuszowskiego przeważają gleby bielicowe. Są one mocno zakwaszone wskutek ciągłego wypłukiwania składników odżywczych, a zatem mało urodzajne i nieżyźne.

W ostatnich latach znacznie zmalało znaczenie uprawy roli, ze względu na nieopłacalność nie powstają nowe gospodarstwa. Produkcja roślinna nastawiona jest na indywidualne potrzeby. Przeważają uprawy ziemniaków i zboża. Niewielki odsetek mieszkańców miejscowości Węgliska wskazuje na główne źródło utrzymania dochody z rolnictwa.

Podział gospodarstw w miejscowości przedstawia się następująco:

- gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha- 110 szt.
- gospodarstwa o powierzchni poniżej 1 ha- 85 szt.

Tabela 5: Struktura gruntów miejscowości Węgliska.

Rodzaj gruntu	Powierzchnia (ha)	Udział procentowy (%)
Grunty orne	353,4457	68,69
Lasy	133,6020	25,97
Pozostałe	27,4628	5,34
Razem	514,5105	100

Źródło; Dane na dzień 22 września 2019r.

GAZYFIKACJA

Miejscowość jest w 90% wyposażona w gazociągi.

DROGI

Przez miejscowość przebiegają dwie drogi powiatowe:

1. Trzeboś-Węgliska- P 0369 R
2. Medynia Głogowska-Rakszawa- P 0512 R

Brak dróg publicznych gminnych, występują gminne drogi wewnętrzne dojazdowe do posesji i pól.

WODOCIĄGI I KANALIZACJA

Miejscowość Węgliska nie jest skanalizowana, wynika to m.in. z dużego rozproszenia gospodarstw domowych, co sprawia, że inwestycje w tym obszarze są mało efektywne (wysokie koszty w stosunku do ilości beneficjentów). Miejscowość Węgliska jest w 98% zwodociągowana. Niewątpliwie postęp w zakresie poprawy gospodarki wodno - ściekowej jest możliwy dzięki możliwości korzystania przez Gminę ze środków unijnych, w szczególności pochodzących z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

ANALIZA ZASOBÓW MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA

Miejscowość ma dogodnie położenie geograficzne, warunki przyrodnicze, wysokie walory krajobrazowe, co w połączeniu z dbałością o pielęgnację i zachowanie lokalnych tradycji i zwyczajów, można wykorzystać jako atut w tworzeniu zaplecza turystyczno – wypoczynkowego. Infrastruktura techniczna i drogowa w Węgliskach podlega ciągłej rozbudowie, a pozyskiwanie środków finansowych z funduszy unijnych z pewnością wpłynie na tempo rozwoju miejscowości. Niewątpliwie najmocniejszymi atutami miejscowości Węgliska jest jej położenie tak względem szlaków komunikacyjnych, jak również względem przyszłej aglomeracji rzeszowskiej i rozwijającego się lotniska międzynarodowego w Jasionce. Konieczne jest wyznaczenie nowych szlaków turystycznych, oznakowanie punktów widokowych oraz tworzenie pól biwakowych i tras rowerowych. Podstawą rozwoju turystyki, która ze względu na specyfikę regionu może stanowić poważne źródło wymiernych korzyści są dogodne warunki przyrodnicze oraz pielęgnowanie i kultywowanie lokalnych tradycji. Właściwe wykorzystanie tych atutów wymaga jednak sporych nakładów inwestycyjnych na rozbudowę już istniejącego jak i przyszłego zaplecza turystycznego. Niewątpliwą szansę upatrywać można w zewnętrznych inwestorach oraz w środkach finansowych pochodzących z funduszy unijnych. Szansą na wykorzystanie naturalnych warunków przyrodniczych byłoby także tworzenie gospodarstw agroturystycznych - w ostatnich latach zauważalny jest wzrost znaczenia wsi jako miejsca wypoczynku. Przekwalifikowanie rodzinnych gospodarstw rolnych na działalność agroturystyczną dawałoby miejscowej ludności źródło dodatkowych dochodów i przyczyniłoby się do promocji regionu. Jednym z głównych zagrożeń dla środowiska naturalnego są liczne dzikie wysypiska śmieci. Ich występowanie jest wynikiem nieefektywnej gospodarki odpadami. Kluczem do rozwiązania problemu mogą być odpowiednie działania edukacyjne oraz wdrożenie programów selektywnej zbiórki odpadów. Inicjatywy te w efekcie powinny poprawić regionalne środowisko przyrodnicze oraz wizerunek miejsc atrakcyjnych turystycznie.

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA NA LATA 2019-2026

Analiza zasobów miejscowości Węgliska przedstawia się następująco:

Tabela: Analiza zasobów miejscowości Węgliska

Rodzaj zasobu	Brak	Jest o znaczeniu małym	Jest o znaczeniu średnim	Jest o znaczeniu dużym
Środowisko przyrodnicze				
- walory krajobrazu				X
- walory klimatu (mikroklimat, wiatr, nasłonecznienie)				X
- walory szaty roślinnej (np. runo leśne)			X	
- cenne przyrodniczo obszary lub obiekty				X
- świat zwierzęcy (ostoje, siedliska)			X	
- osobliwości przyrodnicze			X	
- wody powierzchniowe (jeziora, rzeki, stawy)			X	
- podłoże, warunki hydrogeologiczne			X	
- gleby, kopaliny			X	
Środowisko kulturowe				
- walory architektury wiejskiej i osobliwości kulturowe			X	
- walory zagospodarowania przestrzennego		X		
- zabytki		X		
- zespoły artystyczne		X		
Dziedzictwo religijne i historyczne				
- miejsca, osoby i przedmioty kultu			X	
- święta, odpusty, pielgrzymki			X	
- tradycje, obrzędy, gwara			X	
- legendy, podania i fakty historyczne		X		
- ważne postacie historyczne		X		
- specyficzne nazwy		X		
Obiekty i tereny				
działki pod zabudowę mieszkaniową		X		
- działki pod domy letniskowe		X		
- działki pod zakłady usługowe i przemysł		X		
- tradycyjne obiekty gospodarskie wsi (kuźnie, młyny)	X			
- place i miejsca publicznych spotkań		X		
- miejsca sportu i rekreacji		X		
Gospodarka, rolnictwo				
- specyficzne produkty (hodowle, uprawy polowe)		X		
- znane firmy produkcyjne i zakłady usługowe		X		
Sąsiedzi i przyjezdni				
- korzystne, atrakcyjne sąsiedztwo (duże miasto, arteria komunikacyjna, atrakcja turystyczna)				X
- ruch tranzytowy			X	
- przyjezdni stali i sezonowi			X	
Instytucje				
- placówki opieki społecznej			X	
- szkoły				X
- ośrodki kultury				X
Ludzie, organizacje społeczne				
- OSP				X
- Koło Gospodyń Wiejskich				X
- Stowarzyszenia i Fundacje		X		

OCENA MOCNYCH I SŁABYCH STRON MIEJSCOWOŚCI

Przedstawiona analiza mocnych i słabych stron miejscowości Węgliska oraz szans i zagrożeń związanych z jej rozwojem została uzgodniona przez uczestników procesu tworzenia planu.

Analizy i uzgodnienia objęły następujące dziedziny: gospodarczą, społeczną, ekologiczną, techniczną. Dokonana analiza SWOT umożliwiła ustalenie atutów i słabości samorządu gminnego, jako czynników wewnętrznych z punktu widzenia społeczności lokalnej, na które wspólnota ta ma wpływ oraz szans i zagrożeń, jako czynników zewnętrznych, niezależnych od społeczności gminnej, znajdujących się w bliższym lub dalszym otoczeniu gminy. Zestawienie, a także porównanie szans i zagrożeń dało podstawę do dokonania oceny strategicznej sytuacji miejscowości. Przeprowadzone wartościowanie umożliwiło sprecyzowanie w dalszej części głównych obszarów i celów strategicznych, jak również dało podstawę do wypracowania wniosków planistycznych i zdefiniowania działań realizacyjnych. Zmierzają one w powiązaniu z szansami w otoczeniu zewnętrznym do optymalnego wykorzystania mocnych stron miejscowości, przy jednoczesnym wzmacnianiu słabych stron oraz unikaniu zagrożeń. Jak wskazano powyżej wśród uwarunkowań rozwoju miejscowości Wydrze występują takie, które mają charakter działań wzmacniających – szans i takie które należy traktować jako zagrożenia.

DZIEDZINA GOSPODARCZA:

Mocne strony	Słabe strony
Korzystne położenie geograficzne blisko dużych ośrodków miejskich- Rzeszowa i Łańcuta	Słabo rozwinięta baza turystyczno - wypoczynkowa
Dostępność lotniska w Jasionce	Brak zakładów pracy
Szanse	Zagrożenia
Rozwój turystyki i agroturystyki	Import towarów i surowców
Profesjonalna i nieustanna promocja miejscowości	Niestabilna polityka podatkowa państwa
Aktywizacja działalności gospodarczej mieszkańców	Ogólny, niski stan gospodarki państwa
Pozyskiwanie funduszy unijnych i inwestorów z zewnątrz	Rosnąca nieopłacalność w rolnictwie
Stworzenie bazy dla inwestorów spoza miejscowości	Migracje społeczeństwa, szczególnie ludzi młodych
Promowanie wytwarzania produktów lokalnych	Niewystarczająca jakość i stan dróg

DZIEDZINA SPOŁECZNA:

Mocne strony	Słabe strony
Dobrze rozwinięte szkolnictwo podstawowe	Niskie dochody własne na 1 mieszkańca
Bliiskość dużych ośrodków kultury – Rzeszowa i Łańcuta	Słaby poziom dostępu do specjalistycznych usług medycznych
	Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna
Szanse	Zagrożenia
Udostępnianie specjalistycznej opieki zdrowotnej	Migracje młodych ludzi
Wzrost dochodów własnych poprzez rozwój działalności gospodarczej	Postępujące ubożenie społeczeństwa
Wzrost działalności społeczno-kulturalnej	Starzenie się społeczeństwa
Rozpowszechnianie lokalnych tradycji i zwyczajów	
Budowa nowoczesnych obiektów sportowo-rekreacyjnych	
Pozyskiwanie środków z funduszy pomocowych	

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA NA LATA 2019-2026

DZIEDZINA EKOLOGICZNA:

Mocne strony	Słabe strony
Korzystne warunki przyrodnicze	Brak wytyczonych ścieżek rowerowych
Dobrze rozbudowana infrastruktura techniczna (sieć gazowa, elektryczność, woda)	Niewystarczająca edukacja ekologiczna społeczeństwa
Sprawny system odbioru i wywozu odpadów stałych	Dzikie, niekontrolowane wysypiska śmieci
Szanse	Zagrożenia
Budowa kanalizacji sanitarnej w całej miejscowości i rozbudowa sieci wodociągowej	Brak wystarczających środków finansowych na skuteczną ochronę środowiska
Wytyczenie tras i szlaków turystycznych	Zanieczyszczenie wód
Pozyskanie środków finansowych na ochronę środowiska	Wzrastający ruch pojazdów kołowych
Rozwój turystyki i agroturystyki	Zbyt małe wykorzystanie ekologicznych źródeł energii do celów grzewczych
Rolnictwo ekologiczne	Niszczące środowiska przez pseudo-turystów
Podnoszenie wiedzy ekologicznej mieszkańców	
Dbłość mieszkańców o środowisko i estetykę miejscowości	

DZIEDZINA TECHNICZNA:

Mocne strony	Słabe strony
Częściowa gazyfikacja miejscowości	Niewystarczająca ilość chodników w miejscowości
Pełna elektryfikacja miejscowości	Niezadawalająca ilość oświetlenia dróg
Sieć wodociągowa	Mało terenów uzbrojonych pod aktywizację gospodarczą
Rozwój infrastruktury drogowej	Brak sieci kanalizacyjnej, słaba łączność telekomunikacyjna
Szanse	Zagrożenia
Przystosowania znacznych terenów pod inwestycje	Rosnące koszty inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej
Pozyskiwanie środków finansowych z funduszy unijnych	Małe zainteresowanie inwestorów
Poprzez budowę chodników znaczna poprawa bezpieczeństwa mieszkańców	Wzrost kosztów materiałów budowlanych
Zasadnicza poprawa nawierzchni oraz dobre oznakowanie dróg przebiegających przez miejscowość	Ogólny brak środków finansowych w skali gminy
Poprawa dostępu do informacji na temat miejscowości	
Pełny dostęp do Internetu.	
Wzrost zainteresowania alternatywnymi źródłami energii (korzystne warunki dla produkcji biomasy)	

Skuteczny i dynamiczny rozwój miejscowości Węgliska będzie zależał w dużym stopniu od pozyskania zewnętrznych środków finansowych, które wydatkowane będą na poprawę infrastruktury technicznej samorządu oraz wsparcie realizacji zadań samorządu w sferze społecznej.

Miejscowość Węgliska cechuje się korzystnym położeniem geograficznym. Leży na wysoczyźnie zwanej Płaskowyżem Kolbuszowskim co skutkuje wieloma walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi nieskażonymi działalnością człowieka. Ponadto niedaleka odległość od miasta wojewódzkiego oraz granicy państwowej stwarzają pozytywny impuls do dalszego rozwoju.

Baza turystyczna, rekreacyjna, wypoczynkowa wymaga koordynacji i podjęcia zaplanowanych systemowych działań zmierzających do popularyzacji zasobów miejscowości. Ciągłe zmieniający się

standard życia mieszkańców, zmierzający w kierunku jak największej poprawy warunków bytowych ludności wymaga dalszej rozbudowy infrastruktury technicznej i jej modernizacji. W szczególności dotyczy to powinno rozbudowy ciągów komunikacyjnych i poprawiającej bezpieczeństwo infrastruktury towarzyszącej, w postaci m.in. chodników i oświetlenia ulicznego a także sieci kanalizacyjnej i rozbudowy sieci wodociągowej.

Jednym z większych problemów w rozwoju miejscowości w ciągu najbliższych lat będzie nadal niski wskaźnik dochodowości jej mieszkańców. Związane to będzie ze słabą opłacalnością produkcji rolniczej, brakiem napływu kapitału zewnętrznego, w tym zwłaszcza małym zainteresowaniem inwestorów lokowania swoich zakładów na terenie miejscowości i rosnącymi kosztami pracy, a często odpływem kapitału w związku z migracją ludzi młodych na tereny bardziej atrakcyjne gospodarczo. Pewnym „antidotum” na przedstawione zagrożenia będzie szukanie nowych, alternatywnych źródeł dochodu dla ludności wiejskiej, dopływ kapitału z pracy za granicą, pozyskiwanie nowych inwestorów poprzez wprowadzenie systemu ułatwień w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej oraz rosnąca moda na zdrową żywność i styl życia, a także na ekologię.

CELE I KIERUNKI DZIAŁANIA

Misja rozwoju miejscowości

Węgliska będą sołectwem wyróżniającym się dobrymi warunkami zamieszkania i odpoczynku, stwarzającym odpowiednie możliwości dla rozwoju społeczno – gospodarczego, zwłaszcza poprzez zapewnienie należytego wsparcia dla inwestycji, rozwoju agroturystyki i ochronę środowiska naturalnego.

Z określenia misji wynika cel główny, którym jest:

Cel główny: Wysoki poziom życia mieszkańców wynikający z dobrze funkcjonującej przedsiębiorczości i nowoczesnej infrastruktury.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju uznaje równorzędną wartość społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego – nie faworyzuje ani nie degraduje roli żadnego z tych trzech elementów, lecz wytycza kierunki ich zrównoważonego rozwoju. Zakłada się zatem, że gospodarka nie może się rozwijać kosztem ludzi i przyrody, człowiek nie może rozwijać się kosztem gospodarki i przyrody, ale także przyroda nie może być ważniejsza niż człowiek i gospodarka.

Obszar priorytetowy 1: Podniesienie jakości życia wszystkich mieszkańców

Cel: Wysoki standard życia społecznego mieszkańców Węglisk

Kierunki działań:

- 1) Budowa, modernizacja, remont infrastruktury wodno-ściekowej, przepompownie, ujęcia wody (przydomowe oczyszczalnie ścieków);

- 2) Poprawa stanu bezpieczeństwa poprzez rozbudowę infrastruktury drogowej (drogi, przystanki, oświetlenie, chodniki, ścieżki i trasy rowerowe, oznakowanie dróg, parkingi, progi zwalniające);
- 3) Wspieranie procesów modernizacyjnych dróg, odnoszących się do sieci drogowej na terenie miejscowości;
- 4) Współpraca z lokalnymi przewoźnikami wspierająca wzrost elastyczności komunikacyjnej na terenie miejscowości;
- 5) Wspieranie procesów elektronizacji w dostępie do usług publicznych, Internet;
- 6) Poprawa łączności telekomunikacyjnej;
- 7) Zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego poprzez modernizacje energetyczne budynków oraz instalacje OZE;
- 8) Budowa, modernizacja, remont i wyposażenie infrastruktury publicznej;
- 9) Zakup nowego samochodu pożarniczego, remont, przebudowa remizy;
- 10) Poprawa świadczenia usług medycznych (zwiększenie dostępu do specjalistów);
- 11) Prowadzenie działań na rzecz profilaktyki uzależnień;
- 12) Wspieranie wolontariatu zaangażowanego w pomoc osobom starszym; niepełnosprawnym, dysfunkcyjnym;
- 13) Likwidowanie barier architektonicznych, utrudniających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym;
- 14) Prowadzenie działań promujących aktywny styl życia;
- 15) Poprawa bezpieczeństwa publicznego;
- 16) Poprawa ochrony środowiska (usuwanie azbestu, odnawialne źródła energii);
- 17) Tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego (budownictwo jednorodzinne);
- 18) Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe;

Ulokowanie zagadnień związanych z podniesieniem jakości życia mieszkańców miejscowości na poziomie jednego z trzech obszarów kluczowych dla dalszego rozwoju jednostki świadczy o roli, jaką lokalne władze przykładają do tego problemu. Obecna sytuacja w tym zakresie jest wynikiem szeregu uwarunkowań zewnętrznych. Trudno sobie wyobrazić, by w perspektywie czasowej nakreślonej niniejszym dokumentem możliwe było rozwiązanie wszystkich zidentyfikowanych w tym obszarze problemów. Być może niektóre z nich uda się przezwyciężyć w stopniu istotnym, a inne zaledwie w zauważalnym, ale podjęcie działań jest niezbędne również w tych kwestiach, gdzie wyraźna poprawa przyjdzie być może dopiero po roku 2026.

Znacznych nakładów inwestycyjnych wymagają zadania związane z budową, modernizacją, rozbudową infrastruktury wodno-ściekowej, przepompowni, ujęć wody (przydomowe oczyszczalnie ścieków) oraz modernizacją i rozbudową szeroko rozumianej infrastruktury komunikacyjnej. Konieczna jest między innymi poprawa stanu nawierzchni dróg. Potrzeby widoczne są w zakresie zwiększenia ilości chodników. Modernizacji wymagają: infrastruktura oświetlenia miejsc publicznych, przejścia dla pieszych i parkingi. Dodatkowe problemy w tej sferze wynikają z istniejących uwarunkowań własnościowych. Znaczna część infrastruktury pozostaje w zarządzie innych jednostek (między innymi powiatu, czy osób prywatnych).

Ważny element w zakresie ochrony środowiska muszą stanowić działania na rzecz ograniczenia niskiej emisji i poprawy efektywności energetycznej zarówno obiektów użyteczności publicznej, jak i budynków mieszkalnych. Gmina musi nie tylko sama prowadzić działania zmierzające do optyma-

lizacji zużycia energii i jak najpełniejszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii w zarządzanych przez siebie obiektach, ale w miarę możliwości powinna wpływać również na inne funkcjonujące na jej terenie podmioty i osoby fizyczne by sięgały po nowoczesne i ekologiczne rozwiązania w tym zakresie. Podejmowane w tym zakresie inicjatywy powinny przynieść wymierne korzyści w postaci zmniejszenia oddziaływania na środowisko naturalne i oszczędności finansowych na etapie eksploatacyjnym. Mogą też być wykorzystywane w promocji gminy.

Obszar priorytetowy 2: Turystyka, kultura, sport i edukacja

Cel: Utworzenie sprawnego systemu wspierania i rozwijania turystyki, kultury, sportu i edukacji

Kierunki działań:

- 1) Zapewnianie właściwych warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia działalności edukacyjnej (w tym: budowa, przebudowa, remonty, tworzenie i wyposażanie pracowni, rozwój bazy sportowej, termomodernizacja budynków, dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych);
- 2) Rozwój i modernizacja bazy szkolnictwa (remont szkoły, budowa sali gimnastycznej);
- 3) Prowadzenie działań na rzecz podnoszenia kwalifikacji personelu pedagogicznego;
- 4) Wzbogacanie i uatrakcyjnianie oferty edukacyjnej szkoły poprzez organizację dodatkowych kursów, zajęć (podnoszenie kompetencji i kwalifikacji uczniów);
- 5) Koordynowanie programów edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa, kierowanych do dzieci i młodzieży (np. realizowanych przez Policję i Straż Pożarną);
- 6) Wdrażanie rozwiązań informatycznych do procesu kształcenia i obsługi uczniów.
- 7) Rozbudowa i promocja infrastruktury turystycznej (altany i miejsca rekreacyjne, ścieżki tematyczne, nordic walking, wydawnictwa w tym mapy, broszury, albumy)
- 8) Tworzenie i wyposażenie obiektów małej architektury, miejsc wypoczynku itp.
- 9) Racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych z punktu widzenia turystyki;
- 10) Rozbudowa systemu informacji turystycznej skutecznie docierającej do różnych segmentów turystów;
- 11) Poprawa, budowa, przebudowa, rozwój i wyposażenie infrastruktury: sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej (w tym: świetlica wiejska, boiska, place zabaw, siłownie plenerowe itp.)
- 12) Zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego poprzez modernizację energetyczną budynków oraz instalacje OZE;
- 13) Wykorzystanie wydarzeń kulturalnych do promowania miejscowości;
- 14) Szeroko pojęta promocja Węglisk (w tym kultury lokalnej);
- 15) Prowadzenie działań promujących produkty lokalne wśród mieszkańców;
- 16) Rozwój dziedzictwa kulturowego i lokalnego;
- 17) Poszerzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców;
- 18) Organizowanie wydarzeń i imprez o charakterze kulturalnym, sportowym i edukacyjnym;
- 19) Tworzenie miejsc rekreacji, spotkań mieszkańców (kluby, świetlice);
- 20) Adaptacja istniejących budynków do pełnienia funkcji społeczno-kulturowych;
- 21) Ochrona zabytków, renowacja obiektów zabytkowych, utworzenie Izby Pamięci;

Rozwijająca się na terenie miejscowości turystyka pozwoli na kreowanie większej ilości atrakcji kierowanych nie tylko do gości, ale dostępnych również dla mieszkańców miejscowości.

Będą oni korzystali z ogólnodostępnej infrastruktury w postaci ścieżek rowerowych, obiektów sportowo-rekreacyjnych, bazy gastronomicznej, a przede wszystkim oferty kulturalnej. Turystyka jest jedną z tych dziedzin, której rozwój na danym obszarze jest w sposób szczególnie warunkowany promocją. Ważna jest tutaj zarówno skala podejmowanych działań, jak i ich efektywność. Skuteczny przekaz informacyjny płynący ze strony samorządu musi uwzględniać korelację czasową z pojawiającymi się nowymi produktami, atrakcjami czy wydarzeniami. Forma, treść, a nawet kanały i sposoby komunikowania muszą być starannie dobierane z uwzględnieniem między innymi specyfiki odbiorców do których kierowana jest oferta. Przekaz powinien przy tym posiadać atrakcyjną formę i wyróżniać się na tle innych informacji o podobnej treści. Pamiętać też należy, że działania promocyjno-informacyjne nie mogą kończyć się z chwilą zachęcenia turysty do odwiedzenia miejscowości. W trakcie pobytu musi on znaleźć wyczerpującą informację na temat celu swej wizyty, ale także powinien mieć możliwość zapoznania się z pełną ofertą regionu, która być może zachęci go do ponownego przyjazdu. Podnoszenie jakości życia mieszkańców wymaga, by w ślad za działaniami o charakterze inwestycyjnym - budującymi niezbędną infrastrukturę, prowadzone były także działania nieinwestycyjne tzw. „miękkie” – pozwalające na wykorzystanie posiadanej bazy w stopniu optymalnym. Istnieje wyraźna potrzeba zwiększenia ilości inicjatyw dotyczących między innymi imprez o charakterze rozrywkowym, ożywienia życia kulturalnego i organizacji zajęć dla osób w zaawansowanym wieku. Tworzenie np. programów aktywizacyjnych dla młodzieży, osób starszych czy podlegających wykluczeniu powinno w znacznej mierze spoczywać na organizacjach pozarządowych (stowarzyszeniach, fundacjach itp.). Zapleczem dla wielu z takich działań mogą być nowoczesne i dobrze wyposażone świetlice wiejskie, w których animatorzy życia społecznego, kulturalnego i rozrywki mogą realizować swoje projekty.

Obszar priorytetowy 3: Rozwój gospodarczy miejscowości

Cel: Stworzenie sprzyjających warunków i klimatu dla prowadzenia działalności gospodarczej

Kierunki działań:

- 1) Wspieranie przedsiębiorczych mieszkańców planujących założenie działalności gospodarczej bądź prowadzących działalność gospodarczą;
- 2) Sprzyjanie rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej;
- 3) Sprzyjanie rozwojowi innowacji w działalności gospodarczej i rolnictwie;
- 4) Prowadzenie kształcenia w specjalnościach odpowiadających potrzebom lokalnego rynku pracy oraz stymulowanie współpracy pomiędzy szkolnictwem zawodowym a pracodawcami;
- 5) Tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego (strefa ekonomiczna);
- 6) Uzbrojenie terenów (strefa ekonomiczna);

Rozwój gospodarczy miejscowości jest niezwykle istotny. Stanowi on o możliwości zapewnienia większych dochodów zarówno samej jednostki, jak i przede wszystkim dochodów osobistych jej mieszkańców. W perspektywie programowej istotna jest jednak nie tylko wysokość dochodów, ale również ich bezpieczeństwo. Bezpieczeństwo dochodów i pracy opierać się powinno na dywersyfikacji i tzw. flexicurity: obecności i rozwoju jak największej ilości małych i średnich przedsiębiorstw możliwie najbardziej zróżnicowanych branżowo. Jest to kluczowe z tego względu, że właśnie przedsiębiorstwa z sektora MŚP są najbardziej elastyczne i najszybciej reagują na zmiany rynkowe, a z drugiej strony wszelkie kryzysy, nawet jeśli dotyczą całej gospodarki, to ich skutki koncentrują się w wybranych branżach. Dotyczy to zarówno podmiotów zewnętrznych, które będą

lokowały swoje inwestycje w przyszłości na terenie gminy, jak i rodzimych firm, które będą z nimi kooperowały, świadczyły usługi dla ludności, czy po prostu prowadziły własną działalność. Bardzo istotnym zadaniem stojącym przed lokalnymi władzami jest przyciągnięcie do gminy inwestorów, którzy ulokują na jej terenie nowe inwestycje. Podstawą jest więc przygotowanie kompleksowej oferty skierowanej do potencjalnych inwestorów. Powinna ona koncentrować się głównie na walorach konkretnej lokalizacji, ale także ukazywać potencjał i zalety całej miejscowości. Niezbędne są przy tym inwestycje w przygotowanie terenów inwestycyjnych oraz rozbudowa infrastruktury drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej i telekomunikacyjnej (dostęp do szerokopasmowego Internetu). Działalność nowo utworzonych podmiotów przyczyni się do zwiększenia dochodów gminy, ale przede wszystkim generować będzie utworzenie nowych miejsc pracy. Zaowocuje to wzrostem dochodów zatrudnionych w nich osób i ich rodzin, co z kolei przełoży się bezpośrednio na jakość ich życia. Jednocześnie młodzi ludzie dostrzegą lepsze perspektywy rozwoju zawodowego, bez konieczności opuszczania rodzinnej miejscowości. Ponadto wspomniane wcześniej zwiększenie dochodów własnych gminy umożliwi prowadzenie liczniejszych inwestycji infrastrukturalnych i podejmowanie szerszej zakrojonych działań w sferze społeczno-kulturalno-educacyjnej. Działania te przyczynią się także do postrzegania gminy jako miejsca bardziej atrakcyjnego do zamieszkania i lokowania na jej terenie nowych inwestycji.

PRIORYTETY ROZWOJU MIEJSCOWOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH OBSZARACH

Obszar priorytetowy 1: Podniesienie jakości życia wszystkich mieszkańców

- 1) Budowa, modernizacja, remont infrastruktury wodno-ściekowej, przepompownie, ujęcia wody (przydomowe oczyszczalnie ścieków);
- 2) Poprawa stanu bezpieczeństwa poprzez rozbudowę infrastruktury drogowej (drogi, przystanki, oświetlenie, chodniki, ścieżki i trasy rowerowe, oznakowanie dróg, parkingi, progi zwalniające);
- 3) Wspieranie procesów modernizacyjnych dróg, odnoszących się do sieci drogowej na terenie miejscowości;
- 4) Współpraca z lokalnymi przewoźnikami wspierająca wzrost elastyczności komunikacyjnej na terenie miejscowości;
- 5) Wspieranie procesów elektronicznej w dostępie do usług publicznych, Internet;
- 6) Poprawa łączności telekomunikacyjnej;
- 7) Zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego poprzez modernizacje energetyczne budynków oraz instalacje OZE;
- 8) Budowa, modernizacja, remont i wyposażenie infrastruktury publicznej;
- 9) Zakup nowego samochodu pożarniczego, remont, przebudowa remizy;
- 10) Poprawa świadczenia usług medycznych (zwiększenie dostępu do specjalistów);
- 11) Prowadzenie działań na rzecz profilaktyki uzależnień;
- 12) Wspieranie wolontariatu zaangażowanego w pomoc osobom starszym; niepełnosprawnym, dysfunkcyjnym;
- 13) Likwidowanie barier architektonicznych, utrudniających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym;
- 14) Prowadzenie działań promujących aktywny styl życia;

- 15) Poprawa bezpieczeństwa publicznego;
- 16) Poprawa ochrony środowiska (usuwanie azbestu, odnawialne źródła energii);
- 17) Tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego (budownictwo jednorodzinne);
- 18) Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe;

Obszar priorytetowy 2: Turystyka, kultura, sport i edukacja

- 19) Zapewnianie właściwych warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia działalności edukacyjnej (w tym: budowa, przebudowa, remonty, tworzenie i wyposażanie pracowni, rozwój bazy sportowej, termomodernizacja budynków, dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych);
- 20) Rozwój i modernizacja bazy szkolnictwa (remont szkoły, budowa sali gimnastycznej);
- 21) Prowadzenie działań na rzecz podnoszenia kwalifikacji personelu pedagogicznego;
- 22) Wzbogacanie i uatrakcyjnianie oferty edukacyjnej szkoły poprzez organizację dodatkowych kursów, zajęć (podnoszenie kompetencji i kwalifikacji uczniów);
- 23) Koordynowanie programów edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa, kierowanych do dzieci i młodzieży (np. realizowanych przez Policję i Straż Pożarną);
- 24) Wdrażanie rozwiązań informatycznych do procesu kształcenia i obsługi uczniów.
- 25) Rozbudowa i promocja infrastruktury turystycznej (altany i miejsca rekreacyjne, ścieżki tematyczne, nordic walking, wydawnictwa w tym mapy, broszury, albumy)
- 26) Tworzenie i wyposażenie obiektów małej architektury, miejsc wypoczynku itp.
- 27) Racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych z punktu widzenia turystyki;
- 28) Rozbudowa systemu informacji turystycznej skutecznie docierającej do różnych segmentów turystów;
- 29) Poprawa, budowa, przebudowa, rozwój i wyposażenie infrastruktury: sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej (w tym: świetlica wiejska, boiska, place zabaw, siłownie plenerowe itp.)
- 30) Zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego poprzez modernizację energetyczną budynków oraz instalacje OZE;
- 31) Wykorzystanie wydarzeń kulturalnych do promowania miejscowości;
- 32) Szeroko pojęta promocja Węglisk (w tym kultury lokalnej);
- 33) Prowadzenie działań promujących produkty lokalne wśród mieszkańców;
- 34) Rozwój dziedzictwa kulturowego i lokalnego;
- 35) Poszerzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców;
- 36) Organizowanie wydarzeń i imprez o charakterze kulturalnym, sportowym i edukacyjnym;
- 22) Tworzenie miejsc rekreacji, spotkań mieszkańców (kluby, świetlice);
- 23) Adaptacja istniejących budynków do pełnienia funkcji społeczno-kulturowych;
- 24) Ochrona zabytków, renowacja obiektów zabytkowych, utworzenie Izby Pamięci;

Obszar priorytetowy 3: Rozwój gospodarczy miejscowości

- 1) Wspieranie przedsiębiorczych mieszkańców planujących założenie działalności gospodarczej bądź prowadzących działalność gospodarczą;
- 2) Sprzyjanie rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej;

- 3) Sprzyjanie rozwojowi innowacji w działalności gospodarczej i rolnictwie;
- 4) Prowadzenie kształcenia w specjalnościach odpowiadających potrzebom lokalnego rynku pracy oraz stymulowanie współpracy pomiędzy szkolnictwem zawodowym a pracodawcami;
- 5) Tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego (strefa ekonomiczna);
- 6) Uzbrojenie terenów (strefa ekonomiczna);

OPIS I CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW ZWIĄZANYCH Z KSZTAŁTOWANIEM OBSZARÓW O SZCZEGÓLNYM ZNACZENIU.

Opis i charakterystyka obszarów związanych z kształtowaniem obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne.

Istotnym celem dla rozwoju miejscowości jest poprawa stanu infrastruktury drogowej. Remonty i modernizacja istniejących dróg z pewnością przyczynią się do zwiększenia komfortu jazdy oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego. Budowa dróg, chodników, parkingów, oświetlenia ulicznego poprawi komfort oraz zapewni bezpieczeństwo codziennej komunikacji i przemieszczaniu się ludności. W projekcie uwzględnia się również budowę sieci kanalizacyjnej i rozbudowę sieci wodociągowej co wpłynie na poprawę ochrony środowiska na poziomie lokalnym. Niewątpliwym wpływem na poprawienie stopnia integracji społeczności lokalnej będzie remont i rozbudowa budynku remizy. Budowa szkolnej sali gimnastycznej i remont istniejących obiektów spowoduje wzrost zainteresowania aktywnym uprawianiem sportu wśród mieszkańców. Obiekty sportowe mogą także posłużyć za miejsca pod organizację imprez kulturalnych i sportowych na terenie wsi. Kolejnym punktem jest remont szkoły podstawowej, co ma się przyczynić do poprawy warunków nauczania oraz zapewnienia bezpieczeństwa osobom przebywającym na terenie szkoły. Projekt obejmuje dofinansowanie działalności Koła Gospodyń Wiejskich, co poprawi stopień integracji społeczności lokalnej.

Zadania inwestycyjne aktywizujące społeczność lokalną związane z kształtowaniem obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców położonych w centrach miejscowości.

- 1) Rozbudowa infrastruktury drogowej (drogi, przystanki, oświetlenie, chodniki, ścieżki i trasy rowerowe, oznakowanie dróg, parkingi, miejsca postojowe, przebudowa mostu, progi zwalniające);
- 2) Budowa, modernizacja, remont infrastruktury wodno-ściekowej (w tym: przydomowe oczyszczalnie ścieków);
- 3) Modernizacje energetyczne budynków, instalacje OZE, usuwanie azbestu);
- 4) Budowa, modernizacja, remont i wyposażenie infrastruktury publicznej;
- 5) Rozwój bazy sportowej, termomodernizacja budynków, dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych);
- 6) Rozwój i modernizacja bazy szkolnictwa (budynek szkoły, sala gimnastyczna);
- 7) Budowa, modernizacja, rozwój i promocja infrastruktury turystycznej (altany i miejsca rekreacyjne, ścieżki tematyczne i dydaktyczne, trasy rowerowe, nordic walking, wydawnictwa w tym mapy, broszury, albumy)
- 8) Tworzenie i wyposażenie obiektów małej architektury, miejsc wypoczynku itp.
- 9) Poprawa, budowa, przebudowa, rozwój i wyposażenie infrastruktury: sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej (w tym: świetlica wiejska, boiska, stadion, place zabaw, siłownie plenerowe itp.)
- 10) Tworzenie miejsc rekreacji, spotkań mieszkańców (kluby, świetlice);
- 11) Rozbudowa remizy, zakup samochodu pożarniczego;
- 12) Ochrona zabytków, renowacja obiektów zabytkowych (kapliczki, krzyże, obiekty sakralne, Izba Pamięci);
- 13) Uzbrojenie terenów (strefa ekonomiczna);

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA NA LATA 2019-2026

OPIS PLANOWANYCH ZADAŃ INWESTYCYJNYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ AKTYWIZUJĄCYCH SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ W LATACH 2019-2026

Obszar priorytetowy 1: Podniesienie jakości życia wszystkich mieszkańców

Obszar priorytetowy 2: Turystyka, kultura, sport i edukacja

Obszar priorytetowy 3: Rozwój gospodarczy miejscowości

Lp.	Nazwa zadania	Cel	Przeznaczenie	Harmonogram realizacji	Szacowana kwota całkowita w zł
WĘGLISKA					
1.	Budowa kanalizacji, rozbudowa sieci wodociągowej i przepompowni	Poprawa jakości życia mieszkańców	Mieszkańcy Gminy	2019-2026	600 tys.
2.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Poprawa jakości życia mieszkańców	Mieszkańcy Gminy	2019-2026	1 mln
3.	Przebudowa, asfaltowanie, modernizacja dróg gminnych	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego w porze nocnej.	Mieszkańcy Gminy, turyści	2019-2026	2 mln
4.	Utwardzenie dróg	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Mieszkańcy Gminy, turyści	2019-2026	100 tys.
5.	Budowa chodników przy drogach	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	2 mln.
6.	Przebudowa mostu	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	1 mln.
7.	Budowa miejsc postojowych na terenie miejscowości	Poprawa jakości życia mieszkańców	Mieszkańcy Gminy, turyści,	2019-2026	200 tys.
8.	Oznakowanie dróg, uzupełnienie znaków drogowych, informacje o nr domów	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego	Mieszkańcy Gminy, turyści	2019-2026	100 tys.
9.	Uregulowania prawne dojazdów do nieruchomości	Poprawa jakości życia mieszkańców	Mieszkańcy Gminy, turyści,	2019-2026	100 tys.
10.	Utrzymanie, prowadzenie prac porządkowych przy rowach przydrożnych	Poprawa jakości życia mieszkańców	Mieszkańcy Gminy	2019-2026	50 tys.
11.	Wykonanie i modernizacja oświetlenia	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego w porze nocnej	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	300 tys.
12.	Budowa siłowni plenerowej, placu zabaw, strefy relaksu	Umożliwienie aktywnego i zdrowego spędzania czasu wolnego	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	300 tys.
13.	Budowa altany rekreacyjnej (scena, podłoga, miejsce spotkań, grill)	Umożliwienie aktywnego i zdrowego spędzania czasu wolnego	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	250 tys.

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WĘGLISKA NA LATA 2019-2026

14.	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej	Umożliwienie aktywnego i zdrowego spędzania czasu	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	2 mln.
15.	Remont, rozbudowa remizy strażackiej, zakup pojazdu pożarniczego	Poprawa komfortu życia mieszkańców.	Mieszkańcy Gminy	2019-2026	600 tys.
16.	Dofinansowanie mieszkańcom budowy instalacji OZE i wymiany źródła ciepła [w tym kotłów gazowych]	Poprawa jakości środowiska. Poprawa komfortu życia mieszkańców.	Mieszkańcy Gminy	2019-2026	2 mln.
17.	Dofinansowanie mieszkańcom demontażu i utylizacji azbestu z budynków mieszkalnych	Poprawa jakości środowiska. Poprawa komfortu życia mieszkańców.	Mieszkańcy Gminy	2019-2026	100 tys.
18.	Budowa multimedialnej infrastruktury z dostępem do (port USB, hotspot WI-FI itp.), łączność telekomunikacyjna	Poprawa jakości i wzrost standardu życia mieszkańców oraz zaspokajanie potrzeb społecznych, edukacyjnych i kulturalnych.	Mieszkańcy Gminy, turyści, użytkownicy	2019-2026	1 mln.
19.	Renowacja kapliczek, krzyży obiektów zażytkowych	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości.	Mieszkańcy, turyści	2019-2026	2 mln.
20.	Budowa ścieżek rowerowych, dydaktycznych i szlaków turystycznych	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości. Umożliwienie aktywnego i zdrowego spędzania czasu wolnego.	Mieszkańcy Gminy i okolic, turyści.	2019-2026	1 mln.
21.	Zakup strojów, eksponatów, instrumentów dla zespołów artystycznych działających w miejscowości	Poprawa integracji mieszkańców podtrzymywanie lokalnej tradycji i krzewienia kultury.	Mieszkańcy Gminy i uczestnicy wydarzeń kulturalnych	2019-2026	100 tys.
22.	Budowa miejsca do imprez plenerowych	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości. Umożliwienie aktywnego i zdrowego spędzania czasu wolnego.	Mieszkańcy Gminy i okolic, turyści.	2019-2026	200 tys.
23.	Modernizacja przystanków autobusowych	Poprawa bezpieczeństwa pasażerów oczekujących na autobusy. Kształtowanie estetyki miejscowości.	Pasażerowie autobusów oraz dzieci dojeżdżające do szkół.	2019-2026	50 tys.
24.	Urządzenie terenów zielonych, zagospodarowanie przestrzeni publicznej, budowa miejsc postojowych	Zaspokajanie potrzeb społecznych.	Użytkownicy	2019-2026	200 tys.
25.	Utworzenie Izby Pamięci	Zwiększenie atrakcyjności miejscowości	Mieszkańcy Gminy i okolic, turyści	2019-2026	1 mln.